

EU-krav: Aktuelle underlag for økosau

Forfatter

Juni Rosann E. Johanssen, NORSØK

Kristin Sørheim, NORSØK

Sammendrag

Norge må f.o.m. 2017 som kjent tilpasse seg EUs krav om tett liggeunderlag i økologisk lammekjøttproduksjon. I Sau og Geit nr. 6/16 lanserte NIBIO/NMBU forslag til praktiske løsninger på utfordringen. Nå har NORSØK (Norsk senter for økologisk landbruk) - i samarbeid med Norsk Landbruks rådgivning, Norsk Sau og Geit og Debio - testet praktiske og økonomisk gjennomførbare løsninger. Her er deres innspill til løsninger som kan motivere økosauprodusenter til å fortsette med økologisk saueproduksjon.

Publisert

2017

Referanse

Sau og Geit Nr.5/2017

Utskriftsdato

23.04.2024 www.fag.nsg.no

Liggeunderlag med gummimatte og sagflis kan være en god løsning.

EU-krav:

Aktuelle underlag for økosau

Norge må f.o.m. 2017 som kjent tilpasse seg EUs krav om tett liggeunderlag i økologisk lammekjøttproduksjon. I Sau og Geit nr. 6/16 lanserte NIBIO/NMBU forslag til praktiske løsninger på utfordringen. Nå har NORSØK (Norsk senter for økologisk landbruk) - i samarbeid med Norsk Landbruksrådgivning, Norsk Sau og Geit og Debio - testet praktiske og økonomisk gjennomførbare løsninger. Her er deres innspill til løsninger som kan motivere økosauprodusenter til å fortsette med økologisk saueproduksjon.

Tekst og foto: Juni Rosann E. Johanssen og Kristin Sørheim (NORSØK)

I Sau og Geit nr. 6/2016 var det en artikkel om at trepaller langs vegg kan være løsningen for å tilfredsstille EU's økokrav om at minst 0,75 m² av golvareal pr. sau i økologisk produksjon skal være tett. Med minimumskravet på 1,50 m² pr. sau blir dette 50 % av golvarealet. NORSØK har gjennomført et prosjekt hvor målet er å utrede og gjøre kjent praktiske løsninger for å tilfredsstille kravet. I forbindelse med prosjektet har NORSØK og Norsk Landbruksrådgivning vært på

besøk hos 6 økologiske sauefjøs, hvor det må gjøres endringer. Det er utarbeidet tegninger og foretatt kostnadsoverslag til de ulike løsningsforslagene. I denne artikkelen vises løsningsforslag for to av disse fjøsene.

De fleste berøres ikke av reguleringen

Debio gjorde høsten 2016 en spørreundersøkelse som ble sendt ut til 579 økologiske saueprodusenter. De fikk svar fra 354, hvorav 63 % svarte at de ikke berøres av

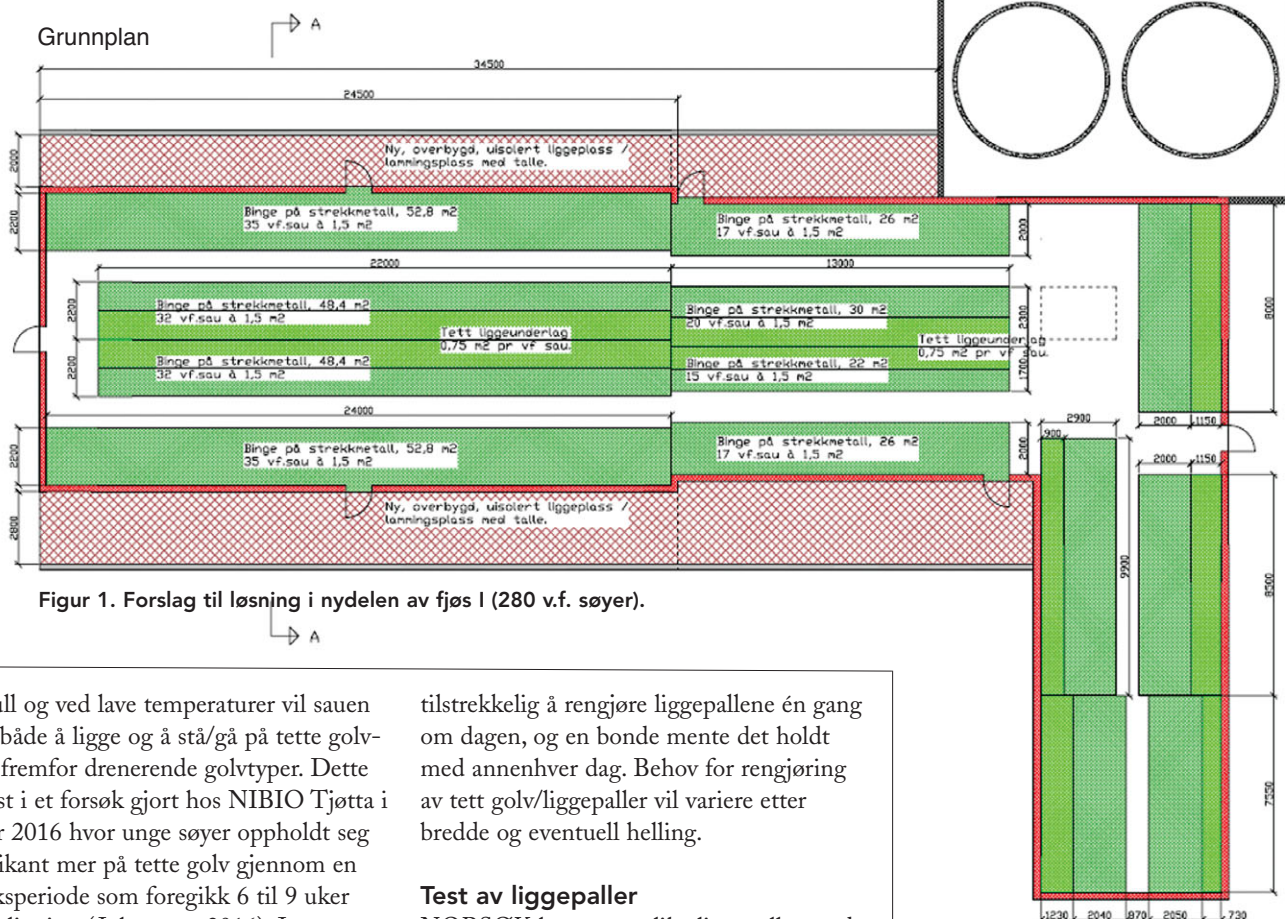
reguleringen med krav om tett golv for sau, og 37 % svarte at de må foreta endringer eller at de ikke vet.

Vil unngå store kostnader og økt arbeidsmengde

Alle produsenter som driver med økologisk sau, men som har fjøs hvor kravet om tett liggeareal ikke tilfredsstilles, må gjøre et valg. Enten må de finne løsninger for hva de kan gjøre for å tilfredsstille kravet. Eller så må de legge om til konvensjonell drift, eventuelt slutte med saueproduksjon. Det er spesielt to faktorer som påvirker valget: Økonomi og arbeidsbelastning. Mange som driver med sau har hverken tid eller penger til å gjøre endringer som gir økt arbeidsmengde og økte kostnader. Store investeringskostnader er dermed uaktuelt. Dersom det blir gitt støtte til ombygginger, vil flere vurdere å få til en løsning for å tilfredsstille kravet.

Hvorfor tett liggeunderlag?

Sauen vil ikke alltid velge tett golv fremfor drenerende golv når den skal ligge. Dette vil påvirkes av flere faktorer, som sauens ullengde og omgivelsestemperatur. Med

Figur 1. Forslag til løsning i nydelen av fjøs I (280 v.f. søyer).

kort ull og ved lave temperaturer vil sauen velge både å ligge og å stå/gå på tette golvtyper fremfor drenerende golvtyper. Dette ble vist i et forsøk gjort hos NIBIO Tjøtta i januar 2016 hvor unge søyer oppholdt seg signifikant mer på tette golv gjennom en forsøksperiode som foregikk 6 til 9 uker etter klipping (Johanssen 2016). I et annet forsøk viste sauer holdt individuelt, en tendens til å preferere strekkmetall fremfor halm før klipping (Færevik 2004), og etter klipping prefererte de tregolv og halm fremfor strekkmetall, og halm fremfor tregolv. I to forsøk, ett med liggepaller og ett med såkalte køyesenger, kunne man ikke se at søyene viste noen sterk preferanse for å ligge på liggepall eller køyeseng fremfor strekkmetall (Hansen og Lind 2004, Bøe og Nyhammer 2004).

For små lam er det krav om tett liggeunderlag (Lovdata 2006) både i konvensjonell og økologisk saueproduksjon. Antagelig vil søyer med kort ull, spesielt i kalde, uisolerte fjøs, samt små lam, ha størst behov for å kunne ligge på et golv som er tett. I naturen vil sauen alltid ha tett underlag, og det at sauen har mulighet til å velge vil være positivt for deres velferd. Talle av halm eller flis kan være et godt alternativ til tett golv, men man kan også finne andre løsninger.

Behov for rengjøring

I forsøket til Johanssen (2016) og i et forsøk av Bøe et al. (2006) ble det vurdert som nødvendig å rengjøre tette golv to ganger daglig. For søyene i forsøket på Tjøtta var det spesielt møkkete på de tette golvtypene om morgenen de dagene det var plussgrader, likevel valgte søyene å ligge der fremfor på de drenerende golvtypene. I forsøket med liggepaller (Bøe og Nyhammer 2004) var det to bønder som mente det var

tilstrekkelig å rengjøre liggepallene én gang om dagen, og en bonde mente det holdt med annenhver dag. Behov for rengjøring av tett golv/liggepaller vil variere etter bredde og eventuell helling.

Test av liggepaller

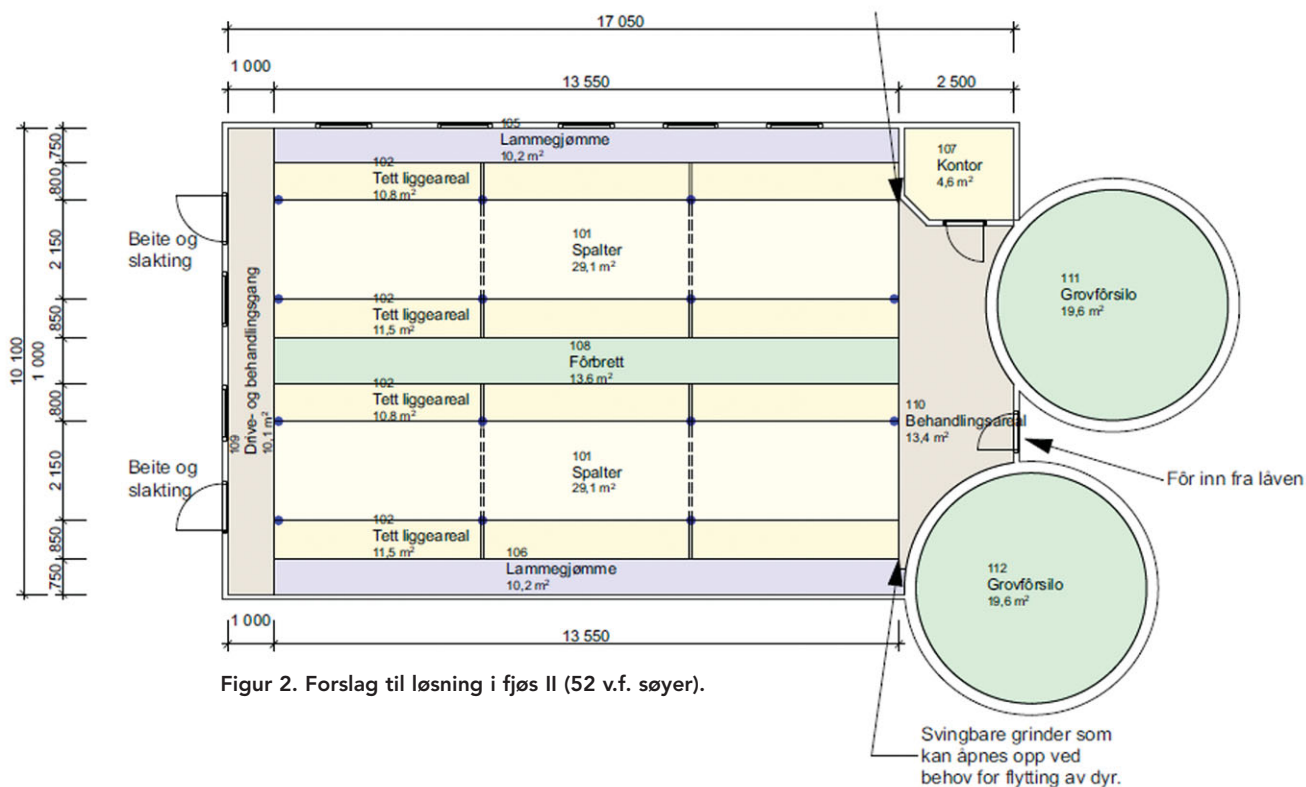
NORSØK har testet ulike liggepaller med varierende bredde, helling og toppdekke for å vurdere merarbeid og hvordan de ulike liggepallene virker på renhet og atferd. Testingen ble gjort i mars og april 2017 - før og etter klipping, og før og etter lamming. Her er noen av konklusjonene:

- Trepaller med 0,70 m bredde og 14 % helling ga god liggeplass for voksen NKS. Arealet holdt seg rent og tørt uten ekstra arbeid.
- Europaller av tre, med 0,80 m bredde, uten helling, tettet med listverk og strødd med flis, holdt seg ganske tørre og rene. De krevde derimot noe ekstra renhold, anslagsvis 1 min/10 sauer pr. dag. Sauene trivdes godt og lå hovedsakelig på pallene.
- Liggepaller med 10 % helling, 1,20 m bredde og med gummimatte oppå, krevde renhold to ganger daglig, anslagsvis 2 min/10 v.f. søyer. Sauene brukte det tette arealet til å ligge og gå, og oppholdt seg der mesteparten av tiden utenom føring.

Enkle liggepaller av tre, eventuelt med gummimatte, 10-15 % helling, 0,70-0,80 m bredde er det NORSØK vil anbefale som midlertidig eller langsiktig løsning for å tilfredsstille kravet til økologisk sau ved bruk av liggepaller. Økt daglig arbeidsomfang kan bli opptil 20 min i en besetning med 100 vinterfjøs søyer, litt avhengig av hvilken utforming på liggepallen en velger.

Fjøs med eldre og nyere del (280 v.f. søyer) - påbygg med overbygd luftegård

Fjøset i figur 1 har totalt plass til 280 v.f. søyer. Den eldste fjøs delen har liggepaller og tilfredsstiller allerede kravet med tett golv på sauens liggeareal. Figuren viser forslag til løsning i nydelen av fjøset, med overbygd luftegård på hver side, og liggepaller (med varierende bredde på 1,10 m, 1,15 m og 0,85 m, og en helling på 10-14 %) i midtbingene, for å tilfredsstille kravet om tett golv. De overbygde luftegårdene kan ha flis, eventuelt halm, som talle, og rundballeføring ute om ønskelig. De kan også benyttes som redskaps- hus eller som tilleggsplass under lamming. For å lette håndtering av gjødsel og unngå avrenning er det planlagt støpt underlag, ellers vil påbygget være i treverk, med stålplater som tak, vindduk og plaststrimmelpor mellom eksisterende fjøs og nytt overbygd areal. Kostnadene i dette fjøset er beregnet til kr 478 000 pluss mva. Det er anslått at det må brukes ca. 0,5 time ekstra pr. dag til renhold i inneførsperioden, og at det vil bli ca. 2 dager ekstra arbeid med gjødselhåndtering, samt kostnader til halm eller flis til bruk i tallen. På grunn av en høy investeringskostnad er det avgjørende at det blir innsparing av arbeidstid i lammingen, og det er viktig med støtte fra Innovasjon Norge. ►

Figur 2. Forslag til løsning i fjøs II (52 v.f. søyer).

Enkel fjøsløsning med liggepaller (52 v.f. søyer)

Fjøset i bilde 2 har en tradisjonell løsning med to førbrett og fire langsgående binger, bygd over en gjødselkjeller. Bingene har trespalteggolv med gjødselskraper under. Innredningen i bingene skal skiftes ut og eieren ønsker å finne en løsning som gir god dyrevelferd, gode muligheter for fleksibilitet til inndeling i grupper, og god logistikk i forbindelse med lamming. Figur 2 viser den foreslåtte fjøsløsningen, med ett førbrett midt i fjøset, hullspalteggolv i bingene og med 0,85 m brede liggepaller (8-10 % helling) på hver side av bingen (bak og ved førbrett). Ytterst ved veggene er det en kombinert drivgang/lammegjømme som også kan brukes som førbrett

ved behov under lamming. Det er foreslått 2 eller 3 faste grunder over liggepallene, tildeling av vann blir via drikkekar eller drikkenipler festet i disse grindene. Vannpunktet må plasseres slik at det blir minst mulig søl på liggepallen. I dette fjøset skal hele innredningen uansett skiftes ut, og kostnaden med omlegging til økologisk

drift med liggepaller blir litt lavere enn om hele arealet skulle hatt drenerende golv. For de som er interessert i å se flere av fjøsløsningene NORSØK og NLR har foreslått, og mer om dette med tett golv til sau, vil NORSØK-rapporten «Praktiske løsninger for økologisk sauhold» publiseres innen 2018.

Fjøs II: Plass til 52 v.f. søyer.

Kilder:

- [1] Bøe, K. E., Berg, S. & Andersen, I. L. (2006). Resting behaviour and displacements in ewes—effects of reduced lying space and pen shape. *Applied Animal Behaviour Science*, 98 (3): 249-259.
- [2] Bøe, K. E. & Nyhammer, K. (2004). Forsøk med ulik utforming av liggepall for sau i spaltegolvbinge. NHL-rapport 10/2004, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges landbrukshøgskole
- [3] Færevik, G. Andersen, I.L. og Bøe, K.E., 2005. Preferences of sheep for different types of pen flooring. *Appl. A nim. Behav. Sci.* 90, 265-276
- [4] Hansen, I. & Lind, V. L., Arne Johan. (2004). Køyesenger til sau i økologisk drift. *Norden*, 108 (8): 16-17.
- [5] Johanssen, J.R.E., 2016. Unge søyers preferanser for golvtyper ved lave temperaturer. Mastergradsoppgave fra Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. 45 sider.
- [6] Lovdata. (2005). Forskrift om velferd for småfe. I: matdepartementet, L.-o. (red.). Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-02-18-160>